

A magyar szellemiség szobrása: Györfi Lajos

A Györfi család páratlan Magyarországon s talán Európában is: tagjai között öt szobrászművészt találunk. Györfi Sándort, Györfi Lajost, Vargáné Györfi Erzsébetet, Györfi Balázst és Györfi Ádámot.

A legidősebb fivér, Sándor választotta először a művészet, a szobrászat útját, vitte magával azt a természet- és hazaszeretetet, amely meghatározta gyermekkorát és elindította pályáját. Őt Lajos, a legkisebb testvér követte, akit Körmendi Lajos író a magyar szellemiség szobrásának nevezett, mert művei a klasszikus egyetemes művészet példáján keresztül jelenítik meg a magyar történelmet, irodalmat, a magyar szellemiséget. Köztéri alkotásainak száma megközelíti a 300-at. Nemcsak Magyarország városaiban és településein találkozhatunk munkáival, hanem a trianoni határokon túl is láthatja azokat a nagyközönség. Legutóbbi munkájának, Kölcsey szobrának az avatása Nagyváradon komoly sajtóvisszhangot kapott, sajnálatos politikai mellézközzé vált.

– A természet volt a nagy játszótér és a végtelen pusztaság – kezdtük a gyökereknél a beszélgetést Györfi Lajos püspökladányi műtermében. – Apám csikósként több száz lóval foglalkozott a kunágotai csikótelepen. Kétéves voltam, amikor a szüleim Apaváráról ideköltöztek. Első emlékem – mikor pakoltunk át a kistanyáról a csikó-

telepre –, hogy ülünk a megrakott szénásszekér tetején, és hatalmas tűz van körülöttünk a tarlóégetés miatt. Négyen vagyunk testvérek: Sándor, Zsuzsa, Erzsike meg én. A tanítás idején a nagyszülőknél laktunk Karcagon, innen jártunk iskolába, de velem már nem bírtak, így második osztályos koromtól tanyasi kollégiumba kerültem. Csak hétvégén és az iskolai szünetekben mentem haza. Rajzból mindig kitűnő voltam. Körmendi Lajos volt az első, aki írt rólam. Dede Kálmán bácsi, a nevelőtanárom mutatott egy fényképet Lajosnak, rám bökött az ujjával, és azt mondta: „Nézz meg ezt a gyereket, nem úgy áll, mint a többi! Ebből a gyerekből még lesz valaki!” Kálmán bácsi nagyon szeretett engem: ha kaptam egy hármast, adott egy zacskó cukrot, míg másoknak az ötösért járt egy szem. Eleven voltam, de tudta, ha akarok valamit, akkor én azt meg is csinálom. Egy kollégiumban meg kell tanulni, hogy ne kapjanak rád. Hiszen itt voltak verekedések. Meg kellett magad körül teremteni a rendet, de utána békén hagytak, és a magam ura voltam.

– *Hamar elindult a művészet vándorútján...*

– Az általános iskolában minden akartam lenni: asztalos, autószerelő, mikor mi volt a sláger. A fiúgyerek azonban vagy az apjára, vagy az idősebb testvéreire igyekszik hasonlítani. Rám akaratlanul is hatott Sándor,

A művész Borsos Miklós restaurálásra váró szobrával a ladányi műterem udvarán

és ez meghatározta a pályaválasztásomat. Jelentkeztem Budapestre, és felvettek a „kisképzőbe”. Ez volt a Képzőművészeti Főiskola előszobája. Először üvegyári rajzoló szakon kezdtem, mert arra gondoltam, ha elvégzem, elhelyezkedem az üvegyárban Berekfürdőn, de a második félévet már szobrász szakon folytattam. Itt a kollégiumban hasonlórú gyerekekkel kerültem egy közösségbe. Hasonlóan vélekedtünk a művészetről és a világ dolgairól. 18 évesen, amikor 200 éves volt a gimnázium, közel tíz szobromat állították ki a Műcsarnokban az évfordulón. Háromszor felvételiztem a Képzőművészeti Főiskolára. Mind a háromszor a maximális 20 pontot értem el. Hátránynak bizonyult azonban, hogy édesapám nem volt párttag, és volt, aki felemlgette, hogy egy családból két szobrász nem lehet. Nem lett igaz! Harmadik nekifutásra felvettek. Talán azért, mert a jó Isten azt akarta, hogy Borsos Miklós legyen a meste-

rem. Egyetemes szellemű humanista, aki sohasem nyúlt bele a munkánkba. Tőle kaptunk betekintést az európai kultúrába. Nem erőltette ránk a művészetét, így én is megmaradhattam ízig-vérig figurális szobrásznak. Ha megmintázok valakit, és rendben vannak az arányok, az még nem szobor. Csak akkor válik azzá, ha belső sugárzása van. A formák belülről feszülnek. Olyan legyen a tekintete, hogyha hátulról szemléled a fejét, akkor is lásd, merre néz. Az én szobraimról azt mondta Jókai Anna, akinek a Magyar Örökség-díjat köszönhetem, hogy a „tekintetük az embert sugározza”.

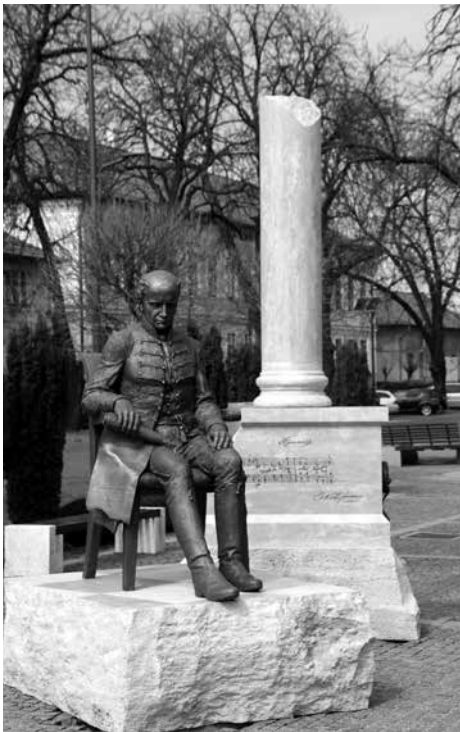
– *Hogyan került Püspökladányba?*

– Másodéves voltam, amikor öntöttem egy bronz portrét Karcagon, Sándor pedig éppen akkor készített egy püspökladányi általános iskolának Petőfi-domborművet. A település tanácselnöke, Matolcsi Lajos jött meg szemlélni a bátyám munkáját, tőlem pedig azt kérdezte, nincs-e kedvem le-

telepedni ott, mert szívesen biztosítana részemre egy műtermes lakást. Az utolsó két évben még ösztöndíjat is fizettek. 1985-ben költöztünk Püspökladányba a lengyel feleségemmel, mert már megtaláltak apróbb munkák, és azóta is itt élünk. A két fiunk, Lali és Ádám is itt nőttek fel. Húséges típus vagyok, itt ragadtam. Prokai Gábor művészettörténész szerint én lettem a hajdúk képfaragója; Hajdú-Bihar vármegyében talán nincs is olyan település, ahol ne lenne valamilyen munkám.

– *Nemcsak szívesen alkot, de nem zárkózik el a kiállításoktól sem...*

– Minden kiállítás összegzése az addig meg tett útnak. Az egyik legemlékezetesebb Firenzében volt, a másik Dániában... Magyarországon, az Alföldön sok településen volt tárlatom, volt, ahol több is. A kisújszállási azért

A nagykarolyi Kölcsey-szoborkompozíció

lett a legmaradandóbb, mert Ratkó József írt előszót a katalógusomba, és ő is nyitotta meg a kiállítást. Szerettem a költészetét, és becsültem a helytállását. De emlékezetesek voltak azok a tárlatok is, amiket Körmendi Lajos nyitott meg. Ő írt rólam először, és az utolsó nagy beszélgetésem is az életpályámról az ő tollából való. A kiállítás egy meghitt találkozás a közönséggel. Talán ennek is köszönhető, hogy minden tárlat után előbb vagy utóbb szobrot is avattunk a településeken, ahová meghívtak.

– *Nagyon sok lovas szobor fűződik a nevéhez.*

– Az első lovas szobromat Püspökladányban állítottuk fel a 1848–49-es szabadságharc emlékére. Azóta 11 ilyen 5/4-es nagyságú lovas szobrom áll a Kárpát-medencében, a kisebbeket nem számítom bele. A Berettyóújfaluban álló *Kádár vitéz* nemcsak finanszírozási gondok miatt készült el később a vártnál, hanem közben felállítottuk Párkányban (Szlovákia) Jan Sobieski lovas szobrát is. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem tudósai megvizsgálták és összehasonlították a világon lévő közel 1000 művészeti alkotást, és ezt a munkámat a helyes loábrázolás példajaként említik. Ezt a látásmódot apámnak köszönhetem. Ezt a nemes állatot én nem úgy készítem, mint aki állatkertben lát lovat. Fiatalon én is sokat lovagoltam, és ha formázok, mindig az egyensúlyt keresem mind a lóban, mind a rajta ülő figurában. A beregszászi Rákóczi-szobrot közösen készítettük Ádám fiammal. Úgyes keze van, de nem csoda, hiszen hároméves korától mindig itt volt a műteremben.

– *Melyik szobra volt az első a „szomszédban”?*

Györfi Lajos és Györfi Ádám

– A Hagymássy Katáié, Bocskai feleségéé volt az első szobrom a Partiumban. A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat ajánlotta fel Mezőtelegdnek, ahol 1604-ben elhunyt és nyugszik. Furcsa, de nem volt róla ábrázolás. Kellett keresnem egy bihari arcot. Úgy véltem, hogy „erősebb” hölgyet kell megmintáznom, olyat, akinek már volt egy gyermeke, amikor Bocskai István elvette. Belemerültem a különböző kultúrákba, és így találtam rá Tiziano *La bella* című festményére. Gondoltam, ő lesz az! Amikor először megformáltam, talán túl merészre sikeredett. Igaz, volt a nyakában egy Bocskai-medál, de a nyári ruházatából kivillant a válla. A falu lelkésze is kérte, igazítsak egy kicsit a vállán. Megtettem. Fogtam egy marék agyagot, és máris szolidabbnak tűnt rajta a ruha. Szeretem ezt a szobrot. Most is van egy öntvény a műtőremben, és egy gipszmásolat elkerült Nagykerékibe.

– Az áprilisi nagykárolyi szoboravatásnak nagy visszhangja volt, honnan jött az ötlet, hogy Kölcseyt mintázza meg?

– Sárrétudvariban él Lendvai Csaba állatorvos, aki Nagykároly szülötte, ő indította el ezt a folyamatot, hogy legyen a *Himnusz* írójának szobra a szülővárosában, és állami segítséggel meg is valósulhatott a projekt. A köztársasági elnök asszony avatta fel a magyar költészet napján, április 11-én. Mi ott nem nagyon érzékeltek a hangoskodást. Nem volt ez számomra újdonság. Már több környező országban állítottak fel munkámat. Szerintem a román identitásnál bonyolultabb a szlovák. Ott két nagy szobrom is van, és egyiknek sem volt zökkenőmentes a felállítása. Amikor Rimaszombatban Izsó Petőfi-szobrát újraállítottuk, akkor találtam ki, hogy nem készíték feliratot, csak a költő saját kezű aláírását jeleníttem meg, az meg elég furcsán mutatott

A szerző első felvétele Györfi Lajosról Püspökladányban (1994)

volna más nyelven. Kölcsey *Himnusza* nemzeti imánk, de mindig az motoszkált bennem, hogy istenigazából Erkel tette nagygyá. Ezért szerettem volna valamilyen formában megjeleníteni a kompozícióban. A papiruszra nem engedték felírni a *Himnuszt*, így csak a harmadik sora került fel, hogy „Nyújts feléje védő kart...”. Ez kéziratban van, de bronzba írva. A kottája is ott lett a kompozícióban kőbe vésve, de itt is csak csonkán, a harmadik sortól, bár itt a Himnusz szó ellen nem emeltek kifogást. A kőobeliszk túloldalán hagytam helyet egy kétnyelvű táblának, aminek meg is volt a fordítása is, de aztán visz-

szavonták azt a szöveget, egy kis andezitkövet tettek helyette románul és magyarul, hogy ki támogatta a szobor felállítását. Nem tudom, hol tart most a dolog, de a szobrot felavattuk. Érdekes, hogy nekünk ott fel sem tűnt az ártó szándék. Hallottuk, hogy zajonganak, de a magyarok énekeltek, és olyan szépen, hogy megszélidült benne a hangos kolompszó, mint a Sinka-versben: „Aludj, hazám, Bihar. Tájad mezőivel / birkózik az este és a szállongó por. / A nyáj hazaballag. Most látom utólszor, / amint távolodik síró csengőivel...”

Kocsis Csaba